

אם יש מצוה בבגד של הציצית
בענין תכלת בציצית
שער הציצין

ערש"ק כ' סיון תשס"ט
הקדמת ברכת אשר יצר לברכת הציצית
שותפות עכו"ם וישראל במזווה ובציצית

עומקא דפרשה

פר' שלה בענין ציצית

הקדמת ברכת אשר יצר לברכת הציצית

הרב אי"ש דומב

היוצא מבית המרחץ ולפניו ברכת אשר יצר וברכת הציצית איזו מהן יקדים.
בתשו"ר ש"ל (סי' צ"ז) מדבר באדם החייב בברכה אחרונה ובינתיים הטיל מים ונתחייב גם בברכת אשר יצר, ונוקט שיקדים אשר יצר משני טעמים, א. משום דהוה תדיר, וכל התדיר מחברו קודם. ב. דברכת אשר יצר מתחייבים בכל שהוא, משא"כ ברכת הנהנין מתחייבים רק בשיעור מסוים. ע"כ. ומהנך תרי טעמי נראה דגם בנ"ד יש להקדים ברכת אשר יצר לברכת הציצית, אבל המביא ברכה, אצל המביא אשר יצר תדירה מברכת הציצית, וגם דבמעות ציצית יש שיעור, הן לגודל הבגד והן בגדילי.

אמנם יש לעיין בזה ממכמה צדדים:
א) הא דכתב רש"ל דאשר יצר היא תדיר, לכאזי יש להעיר ע"ז מזבחים [צ:] דאמר רבא דשלמים לגבי חטאת ואשם לא נחשב תדיר למרות שהוא מצוי יותר, ופירש"י דתדיר הוא שנתדירותו בחובה, ושלמים אינם תדירים חובה ולכן אין להם מעלת תדיר כלפי חטאת ואשם, למרות שמצויים יותר. וא"כ גם אשר יצר לכאזי כשלמים, דהגם שלאחר שהטיל מים מחייב בברכה, אבל המביא אשר יצר חובה. וא"כ לכאזי אין לו מעלת תדיר. [ועיי' שאג"א כא דכ' כן לגבי בהמ"ז].

ובני בגמ' שם משה"ק על רבא, ובתי' הב' שמילה לגבי פסח כי תדיר דמאי, ופירש"י כיון שמצויה הרבה מפסח אבל מצוי שלמים לגבי חטאת ואשם לאו כתידיה דמאי. ולפי"ז אמר יש דבר שמצוי הרבה, דינו שוקדם למרות שאינו בחובה, וא"כ בנ"ד יתכן דברכת אשר יצר נחשבת שמצויה הרבה כלפי ברכת הנהנין (נדון דרש"ל) או כלפי ברכת ציצית.

ב) תנן בזבחים [פס:] כל המקודש מחבירו קודם. ובגמ' [צ:] אבעיא תדיר ומקודש איזה קודם. ולא אפשר, והרמב"ם (ת"מ טג, ספס דאיזה שירצה יקדים. וכי הנובי"י (ל"ט) דאדורייתא כלפי דרבנן חשיב מקודש מחבירו וכ"כ רע"א (תשרי ט'). (והשאג"א כ"ב) חולק. וברקיע על השו"ע (סי' ז') מביא תשו"ר ש"ל דלעיל ומסתפק בברמ"ז ואשר יצר, איזה יקדים, משום דבהמ"ז דאורייתא ושאר ברכות דרבנן. ובנובי"ב (שם) כי דין זה לא רק בדאורייתא ביחס לדרבנן אלא גם בענין ברכה של דאורייתא כלפי ברכה של דרבנן. ולפי"ז גם בנ"ד דברכת אשר יצר וברכת הציצית שייך נידון ספק זה דרע"א איזה מהן יקדים תדיר או מקודש.

ועיווין בטי"ז (תרפ"א סק"א) גבי הקדמת הבדלה לנ"ח שכ' דתדיר עדיף כיון שהוא כלל בתורה ואין לנו דבר ברור להוציא מן הכלל, וכן מצאנו בר"ב (זבחים פי' מ"ו) שנוקט שתדיר קודם. ובתו"ט מקשה עליו דכיון דלא אפשריטא מנ"ל לקבוע הלכה. ובשאג"א (סי' כ"ה) ה"ק על ה"ז, דגם דין דמקודש קודם לנ"ח דמספק כדאי בהוריות [בין:] והוא כלל כמו תדיר שנלמד מפסוק. [ועיי' רש"י (זבחים צ:). שמיישב קרי השאג"א].

ג) יל"ע בטעם הב' דלברכת הנהנין יש שיעור, דאולי יש לחלק בין ברכת הנהנין לברכת הציצית, דברכת הנהנין א"א לה להתחייב רק כשאוכל שיעור מסוים, משא"כ ציצית, שהשיעור נצרך בכדי שהיה כאן ציצית מצות ציצית חייבים בברכה, היינו שהשיעור לא מביא את הברכה אלא המצוה מביאה את הברכה ורק למצוה יש שיעור. אך אפשר לומר דחשיב כאבים כאחת, המצוה יחד עם הברכה. דהיינו שכלובש בגד ד' כנפות בלי שיעור, עדיין לא חייב בהטלת ציציות וכשיש שיעור מתחייב בציצית ומתחייב ע"י ברכה ושפיר מייחסת ברכה על דבר ששייך בו שיעור. ובציצית יש ענין מיוחד בזה שנאמר באים כאחת משום שאין חיוב ללבוש בגד של ד' כנפות, אלא המצוה קיימת שכלובש כזה בגד מקיים אז את המצוה חזינן שאין במצוה זו קדימה של המצוה לברכה, אלא באים כאחת, משא"כ ברכת אשר יצר אין שום שיעור בכדי לחייב את הברכה.

ד) עוד יש לברר, דלכאזי ברכת הציצית מחייבת לברך מיד כשמקיים את המצוה, וחייב זה רובץ עליו כל זמן קיום המצוה. משא"כ ברכת אשר יצר, הגם שודאי ראוי להסמך על השיטת האחרים, אך אין עליו חיוב ברכה דוקא ברגע זה. ודוג' לזה יש בא"ר בסי' רכ"ז ובמביאו ע"י רמ"א דאם יצא מבתיכ"ס ונטל ידיו ושמע רעם או ראה ברק, יברך מתחילה על הרעם, ואח"כ אשר יצר, ולמרות שודאי ברכת אשר יצר היא תדיר כלפי ברכת הרעם, משום שאם לא יברך על הרעם בתוך כדי דיבור אח"כ הפסיד הברכה. וא"כ אולי נאמר גם גבי ברכת ציצית כעין זה, שיש עליו חיוב לברך על המצוה שמקיים כל רגע ורגע כעת.

אמנם בנ"ד דברכת ציצית אחר שהייתו במרחץ דאיכא בזה נידון אם מחייב בכלל בברכה (עיי' בביה"ל ח' י"ד), וממילא ודאי שאין שייך לומר שיבא החיוב הרובץ עליו לברך ויקדם לברכת התדירה דשמה לא רובץ עליו כזה חיוב, וממילא הגם שהוא מברך, אך ודאי שיש לברכה אשר יצר שוקדם למכאזי ברש"ל ב' טעמים וכדלעיל. הא חדא, ועוד, דברכת אשר יצר, הזמן לברך אותה הוא לאחר שעשה צרכיו וניקה ידיו, משא"כ ברכת ציצית, בעצם זמן הברכה הוא קודם שלובש הציצית, וא"כ אפשר"ל שכיון שכתה הוא כבר לבוש בציצית עבר כבר זמן המקורי לחיוב הברכה וא"כ הסברה נותנת שיקדים אשר יצר שזמנה הוא כעת ואח"כ יברך על הציצית. [וסברא זו תועיל גם אם החליף במרחץ לבגד ציצית חדש שבוזה יותר ברור שחייב לברך]. וכן נלע"ד לדינא.

שותפות עכו"ם וישראל במזווה ובציצית

הרב שמואל קונשט

א) הגרעק"א ז"ל בבהש"ס ביומא דף יא. עמד בהא דמרבין מלמען ירבו ימיכם דבית השותפין חייב במזווה משום דאטו הני לא בעו חיי, והקשה דבשלמא אשה מרבין מהך דרשה אבל שותפין דבבית שיש לכל אחד מהם חייב, א"כ מהיכי תיתי לרבות לחייב בבית שהן שותפין בו, וכמו דבית שאול פטור ולא מרבין ליה מלמען ירבו ימיכם. והנה בחולין קלד: אמרין דגבי מזווה אע"ג דכתיב ביתך ידירך אין דשותפות לא, כתב רחמנא למען ירבו ימיכם וימי בניכם, ולא הזכירו בגמ' מהך סברא דאטו הני לא בעו חיי ומשמע קצת דהדרשה לחייב שותפין הוא מדכתיב בלשון רבים וכמו שאר הדרשות שהוזכרו שם בסוגיא לענין בכור מדכתיב ובכורות בקרכם יעו"ש, ולפי"ז היה אפשר לומר דגם בגמ' ביומא הכונה כן והזכירו סברא זו דאטו הני לא בעו חיי רק ללמד על בית האשה, אמנם במדכי בסוף פ"ק דע"ז מבואר דפי' גם בגמ' בחולין כדברי הגרעק"א ז"ל שדן שם אם שותפות עכו"ם וישראל חייב במזווה וכתב שם דאין לפטורו מדכתיב ביתך ולא שותפות עכו"ם דחד ביתך בעינן למעט שוכר בית דפטור ממזווה וחד ביתך בעינן לדרך ביאתך, אבל אפשר דכיון דמרבין לשותפין מסברא דאטו הני לא בעו חיי, אין זה שייך בעכו"ם דהתורה לא הקפידה על רבוי ימיהם, יעו"ש. וא"כ מבואר דנקט דמרבין לשותפין מהך סברא ולא מלישנא דקרא.

ב) ובעיקר דין שותפות עכו"ם במזווה הרשב"א בחולין קלו. פליג על המדכי וס"ל דחייב מדלא אמרין בסוגיא שם דביתך אתא למעוטי שותפות עכו"ם ש"מ דחייב במזווה. והרמ"א כי בהלכות מזווה דפטור כד' המדכי ובתשו' הגרעק"א ז"ל בסי' ס"ו כתב לדון בשותפות עכו"ם וישראל אם חייב בציצית או לא וכתב דבציצית גם בשותפות ישראל אין סברא לחייב יותר משותפות עכו"ם כיון שכל זמן שאינו מתעטף בבגד פטור דקיי"ל בציצית חובת גברא ולא חובת מנא, וכשמעטף אתה מהם השני פטור כיון שהוא אינו מתעטף בה עכשיו, ואפ"ה בשותפות ישראל חייב רחמנא בציצית וא"כ אין לחלק בין שותפות עכו"ם לשותפות ישראל.

ג) ועיי' במ"ב בהלכות ציצית בסי' י"ד ס"ק י"ז כתב ג"כ דשותפות עכו"ם וישראל חייב בציצית ולא יברך עליה. והביא כן מהאמצות החיים ועיי"ש שכ' ממש כסברת הגרעק"א ז"ל, והוסיף עוד דבזה מיושב קו התוס' בחולין קלו. בד"ה ביתך שהקשו למה לא אמרו דביתך אתא למעט שותפות עכו"ם במזווה, ותי' האמצות החיים דהטעם דלא מיעטו שותפות עכו"ם במזווה, משום דכיון דנתרבה שותפות ישראל והרי גם בשותפות ישראל בזמן שגר אחד מהם לבדו השני פטור כיון דאינה דירתו ואפ"ה חייב השני שגר בה אף שהוא שותף על פטור. וא"כ גם שותפות עכו"ם יש לנו לחייב במזווה. והנה לכאזי ד' הגרעק"א ז"ל צ"ע שכתב כסברא זו לענין ציצית לחייב בשותפות עכו"ם, ולא עמד על זה שאם סברא זו נכונה א"כ גם במזווה יש לחייב בשותפות עכו"ם והרמ"א הרי פסק לפטור בשותפות עכו"ם במזווה, ונראה לומר דהגרעק"א ז"ל ס"ל דאה"נ אפשר דכל מה שנתרבה שותפות ישראל במזווה הוא רק כשגרים שניהם בבית, אבל היכא דגר בבית שותף אחד בלבד כיון דהשני פטור הו"ל כשותפות עכו"ם לפטור לד' הרמ"א הנ"ל. וזהו חדוש גדול לדינא דירושם שירשו בית וגר שם אחד מהם ולא חלקו עדין יתכן דפטור ממזווה, אמנם בארץ ישראל פשיטא דחייב דלא גרע משוכר אלא נפק"מ בחו"ל, גם היכא דיש בדירה מטלטלין של שניהם אפשר דחייב דהיינו כבית האוצר גם לגבי השני שאינו גר בה. ודוק בכ"ז. גם על האמצות החיים יל"ע דכיון דנקט דשייך סברא זו במזווה ואפ"ה כתב הרמ"א דשותפות עכו"ם פטור ממזווה, א"כ למה מסיק לחייב בשותפות עכו"ם בציצית. ואפשר דס"ל דגם לגבי מזווה בעינן להחמיר כהרשב"א דשותפות עכו"ם חייב. או דס"ל דשם הפטור הוא מצד קרא למען ירבו ימיכם דזה לא שייך בעכו"ם וכמו שכתב המדכי משא"כ בציצית דלא שייך טעם זה חייב. ועיי' בכ"ז.

עוד יל"ע במה שכ' המ"ב שם דגם בשותפות אשה בציצית אין לברך וזה לכאזי צ"ע לדדין דנשים מברכות על מ"ע שהזמן גרמא ומעיקר הדין יכולה אשה לברך על טלית שלה בודאי יכול גם לברך על שותפות אשה בציצית.

ד) במ"ב בסי' י"ח סק"ז כתב בשם המג"א דבבין השמשות אפשר לברך על ציצית כיון דבציצית לא כתיב יום אלא וראיתם אותו א"כ תלוי בזמן ראייה ובבין השמשות אכתי זמן ראייה הוא. וצ"ע ממה שכתב הרמ"א שם בשם התה"ש דאם התפללו מעריב אין לברך על הציצית כיון שעשאו לילה, ומה לי בכך שעשאו לילה, והא עדיין הוי זמן ראייה, וכמדו' שמעתי פעם הערה זו מאחי ר' יהושע נ"י.

הרב יצחק לוין

ידועה בעולם התורה קושיית ה"ברית אברהם" (או"ח סימן ג) במה דקיי"ל בריש יבמות דעשה דוחה ל"ת, וילפינן לה ממה שהתירה התורה כלאים בציצית, וקשה, שהרי מבואר ביבמות (ד:) דכלאים אסור דוקא דומיא דלבישה דאית בה הנאה, והיא דאינו נהנה ליכא איסור, וכ"כ להדיא הרמב"ן והרשב"א שם, אי"כ כשמקיים מצות ציצית אין בה איסור כלאים כלל, דהרי קיי"ל דמצוות לאו ליהנות ניתנו, ואיך ילפינן מיניה דבכ"מ עדל"ת.

אלא שיש לתרץ לשיטת הר"ן בנדרים (טו:) שהקשה בהא דר"ה (כח.) דהנודר מן המעיין טובל בו (טבילת מצוה) בימות הגשמים ולא בימות החמה, וקשה למה אסור בימות החמה, הרי מל"ג. ויתרץ הר"ן, דכי אמרנו מל"ג ה"מ לומר שאין קיום המצוות חשוב הנאה, אבל מ"מ אי מתהני גופיה בהדי דמקיים מצוה הנאה מקרי. ולפ"ז כיון שיש בבגד של הציצית הנאת הגוף בהדי מצוה, לא אמרינן ביה מל"ג וקעבר משום איסור כלאים אי לאו דעדל"ת. אמנם כידוע שיטת הרשב"א והרמב"ם ועוד דאף היכא דיש הנאת הגוף בהדי מצוה אמרינן מל"ג, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא איך ילפינן מכלאים בציצית דעדל"ת.

וראיתי בשו"ת בית יצחק (או"ח סימן ד) שתירץ דלא קשיא, דבבגד הציצית אינו עושה מצוה כלל רק בחוטים, וממילא לא שייך לומר בו מל"ג, דבבגד אינו עושה מצוה כלל, וכך אמר גם בעל הקהילות יעקב בילדותו (קהילות יעקב יבמות סימן ד). אולם יש להעיר ביסוד זה מכמה דוכתי.

א. הר"ן בריש פ"ב דקידושין כתב דגם האשה מקיימת מצות פו"ר אף שלא נצטוה אלא האיש, כיון שהיא מסייעת לבעל לקיים מצותו. ומעתה נראה דה"ה בעניינינו, כיון שא"א לקיים מצות ציצית בלא הבגד, ע"כ דגם הבגד בכלל המצוה.

ב. בניזיר (ב:) אמרו זה קלי ואנוהו, אנאה לפניו במצוות, אעשה לפניו סוכה נאה, ולוב נאה, **ציצית** נאה וכו', וכ"ה הגירסא בשבת (קלג:), אבל רש"י בב"ק (טו:) והרי"ף והרא"ש בסוכה גרסי **טלית** נאה **ציצית** נאה, [וכ"ה בספר חסידים סי' תתעה, מ"א סי' כד, מ"ב סימן כה סק"ט]. הרי דגם הטלית עצמו יש ליפתו לצורך מצוה, וע"כ דגם הטלית בכלל המצוה. ואדרבה, כפל הלשון [טלית וציצית] בא ללמדנו שלא נאמר שאין ליפות הטלית כיון שאינו בכלל המצוה, אלא ודאי הוא בכלל המצוה.

אך ילה"ע משבת שם שאמרו על ספר תורה שיש לכותבו **בקולמוס** נאה ולכרוכו **בטיראם** נאים, אע"ג דאין בהו שום מצוה. אולם יש לחלק בפשיטות, דשם הויין תשמישי קדושה שקדושים, ולכך יש בהו ענין "ואנוהו", וגם קולמוס יתכן דהוי תשמיש קדושה, עיין בשו"ת דבר שמואל (סימן קסז) שנכתב עם מותר לכתוב ס"ת בקולמוס של עוף טמא כיון שאינו מותר בפיר, (ועד י"ל דהכונה בקולמוס נאה הוא שיהא מתוקן כראוי כדי שהכתב יהא יפה, ודומיא דלבלר אומן). אבל בגד של ציצית אם אין בו מצוה אינו אלא תשמישי מצוה שנזרקים, ולא מסתבר שיהא בו דין "ואנוהו", וע"כ דגם בטלית עצמו יש מצוה. (וע"ע בדבר אברהם ח"ב סימן כה אות ג, אגרות משה או"ח סימן קפז).

ג. באו"ח (סימן כא ס"ב) מבואר שאסור לעשות בבגד של ציצית תשמיש מגונה (אע"ג דקיל מציציות ד"א דבעו גניה), וע"כ דגם הבגד הוא חלק מהמצוה.

ד. באו"ח (סימן ח ס"א) ובסימן כד ס"א) מבואר דעת המחבר שיש ללבוש טלית קטן וגדול מעל מלבושיו "כדי שתמידי יראהו ויזכור המצוות", ובמ"ב שם בשם האר"י ז"ל דטלית קטן לובש תחת מלבושיו, אבל בטלית גדול מודה. ומדמהני גם גוף הבגד לזכירת המצוות, ע"כ משום דהבגד עצמו בכלל המצוה. (ובספר חרדים כתב דמצוה להסתכל בציצית, ובשמירת הלשון כתב דההסתכלות בציצית היא סגולה לטהרת המחשבה, ולפ"ז לכאורה ה"ה בבגד עצמו הוא כן).

ה. נוסח הברכה "**להתעטף** בציצית", מישך שייך לבגד ולא לחוטים, ומדמברכין על הבגד עצמו, ע"כ שגם הבגד בכלל המצוה.

ו. במשנ"ב (סימן קנג ס"ק ח), כתב דמשמע בפרמ"ג דאין לעשות מאתנן ציצית וטלית של מצוה, וע"כ דגם הטלית [הבגד] בכלל המצוה, אם לא דנימא דשם איירי דוקא בטלית גדול שהוא בגד של תפילה.

ז. בפ' נח עה"פ ויקח שם ויפת את השמלה וגו' (ט, כג), פרש"י דלא כתיב ויקחו אלא ויקח, לימד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת, לכך זכו בניו **לטלית** של ציצית. והקשה ברא"ם, הרי בסוטה (יז.) אמרו דבזכות שאמר אברהם 'אם מחוט ועד שרוך נעל' זכו בניו **לחוט של תכלת**, ותייץ הכלי יקה, שבזכות ויקח את השמלה, זכו לבגד של ציצית, ובזכות שרוך נעל זכו לחוטי ציצית, הרי ע"כ דגם הבגד בכלל המצוה.

הרב יהודה לייב פלס

בגמ' מנחות (מב:.) מבואר שאין כשר לתכלת שבציצית אלא הבא מן החלזון, וכן הוא בתוספתא מנחות (פ"ט ה"ו) "תכלת אין כשרה אלא מן החלזון, [הביא] שלא מן החלזון פסולה" (בתוספתא אמרי' לענין בגדי כהונה, וה"ה לגבי ציצית כמבואר בגמ' הנ"ל, וברמב"ם פ"ב מהל' ציצית, יעו"ש ובנו"כ)

ויש לעיין בזה, דהנה גבי תולעת שני איתא שם בתוספתא "שני התולעת, מן התולעת שבהרים, הביא שלא מן התולעת שבהרים פסולה", הרי פירשה התוספתא באיזו תולעת איירי, ואילו גבי חלזון לא נאמר אלא "חלזון" סתם, ולא פירש באיזה ממיני החלזון מיירי, והרי חלזון ג"כ יש לו כמה מינים, כדמשמע ברש"י בע"ז (כח: ד"ה משקדי) שכתב "מין חלזון", משמע דאיירי במין ממיני החלזון. וכן מפורש ביד רמה בסנהדרין (צא. ד"ה אמר) דהא דאיתא שם בגמ' "חלזונות" מיירי במין אחר ולא בחלזון תכלת, וא"כ קשה כנ"ל, אמאי לא נפרש איזה מין ממיני החלזון הוא הכשר לתכלת. ולכאורה נראה מזה, דבאמת כל מיני החלזון כשרים הם לתכלת, ודלא כתולעת שני שאין כשר אלא מין אחד.

איברא, דבגמ' לכאורה מבואר לא כן, דאיתא עוד בגמ' מנחות (מד.) ת"ר חלזון זהו גופו דומה לים וברייתו דומה לדג ועולה אחת לשבעים שנה ובדמו צובעין תכלת, משמע לכאורה דדוקא ממין מסוים של חלזון שיש בו סימנים אלו הוא הכשר לתכלת. ואין לומר שכל מיני החלזונות יש להם סימנים אלו, דמבואר ביד רמה הנ"ל לגבי סימן של עולה אחת לשבעים שנה, שאינו אלא בחלזון התכלת ולא במין אחר.

והנה הרי"ף והרא"ש לא הביאו ברייתא זו, רק הביאו הגמ' בדף מג הנ"ל, שצריך חלזון. אמנם הרמב"ם הביא סימני הגמ' הנ"ל (חוץ מהסימן שעולה אחת לשבעים שנה וזה יש ליישב עפ"מ"כ הרדב"ז (שו"ת סי' תרפ"ה) שלא היה זה אלא בזמן הבית). ואם נימא כמש"כ, דשיטת התוספתא שכל המינים כשרים לתכלת, נמצא שיש כאן מחלוקת בין התוספתא לגמ' דילן, דלתוספתא כל המינים כשרים, ולגמ' דילן אין כשר אלא אלו מסוים דוקא, וכן נחלקו בזה הראשונים, דהרי"ף והרא"ש ס"ל כהתוספתא שכל המינים כשרים, והרמב"ם ס"ל כהגמ'. אמנם י"ל, דהרי"ף והרא"ש ס"ל כדעת הגמ' דילן, דבאמת כל מיני החלזונות כשרים הם, והברייתא בדף מד. אינה אלא דברי אגדה לגבי החלזון שהיו רגילים לצבוע בו, ואינם לעיכובא, כדמשמע בתוספתא, אמנם הרמב"ם ס"ל דהם לעיכובא, וגמ' דילן לכאו' פליג על התוספתא.

אמנם יש לומר עוד, דבאמת אין כאן מחלוקת כלל, אלא שבמציאות א"א לצבוע תכלת כי אם ממין חלזון אחד, ולכן לא הוצרך להזהיר בתוספתא שלא ליקח ממין אחר, כיון דבלא"ה א"א לצבוע בו, משא"כ תולעת שני אפשר לצבוע גם מתולעת אחרת, ולכן הוצרך להזהיר שאין כשר אלא מתולעת שבהרים. ולפי"ז יש לומר שאין פלוגתא כלל, לא בין התוספתא לגמ' דילן, ואפ"ל לא בין הראשונים, דהרי"ף והרא"ש לא פירשו סימני כיון שאי"צ לזה דבלא"ה א"א לצבוע תכלת כי אם באותו מין ואין חשש שמא יעשה תכלת ממין אחר הפסול, והרמב"ם פירש סימניו כדי לידע באיזה חלזון מיירי.

וכן יש להוכיח מהגמ' במנחות (מג.), גבי הא דמבואר בגמ' שם, שאם בא לפנינו צמר צבוע תכלת, ואין אנו יודעים אם היא תכלת הכשרה או קלא אילן הפסול, בודקין אותה, לרב יצחק בריה דרב יהודה בודקין אותה באופן אחד, ולרב אדא בודקען אותה באופן אחר, ואיתא שם בגמ', מר ממשכי אייתי תכילתא בשני דרב אחאי, ובדקה בדרב יצחק ברדרי ולא עמד בו, ואח"כ בדקה בדרב אדא וחזר מראהו וסברו לפוסלו כיון שלא עמד בבדיקה הראשונה, אמר להו רב אחאי, וכי איזה מין זה, לא תכלת ולא קלא אילן, אלא על כורחך שצריך לעשות את שתי הבדיקות, ואם לא עמד בראשונה בודקין בשניה, ואם חזר מראהו אות היא כי כשר הוא. מוכח מזה, שאין כי אם שני מינים, חלזון הכשר וקלא אילן הפסול, מדלא חשש שמא זה מין שלישי פסול, שהוא עומד בשניה ולא בראשונה, ומוכח כמשנ"ת, שאין מין חלזון שהוא פסול.

המורם מכ"ז, שאם ימצא מין הצובע בטבעו תכלת, אזי אם לא יעמוד בבדיקות המבוארות בגמ' הנ"ל, מוכח דקלא אילן הוא פסול. ואם יעמוד בבדיקות, אבל לא יהיו בו סימני הגמ' בדף מד הנ"ל, אזי לפי התוספתא והרי"ף והרא"ש יהא כשר, אבל להרמב"ם לכאו' יהא פסול, אמנם אך ימצא שעמד בבדיקות וגם יש בו סימני הגמ' הנ"ל, אי"כ ודאי כשר הוא לכר"ע.

לע"נ

אאמו"ר הכ"מ הרה"ג רבי אליהו אליעזר זצ"ל
בן יבלחט"א הרה"ג רבי משה מאיר שליט"א

זכירת כל המצוות

כוונת המצוה להתעטף כדי שנזכור כל מצוותיו לעשותם כמ"ש בטוש"ע (ח,ח). ועי' ב"ח שהוא לעיכובא. וצורת הזכירה כ' הטור (כד,א) שהוא ע"י הקשרים כמו שעושים קשר לזכרון, ולכן יש ה' קשרים כנגד ה' חומשי תורה. ובחינוך (שפ) מבואר שהזכירה ע"י שנושא חותם אדוני קבוע בכסותו ועי"ש עוד רמזים.

ורש"י בפר' פי' וזכרתם ע"י הגימ' של ציצית עם החוטים והקשרים שהם תרי"ג, ושי' הרמב"ן הזכירה ע"י התכלת, שהיא תכלית הכל, על יסוד הגמ' שתכלת דומה לים וכו' לכסא הכבוד. ועי' בפ"י הרוקח דחי' חוטי' כנגד ח' אברים שבהם תלויים כל המצוות והעבירות. ועי' בס' חרדים בהקדמה למצוות שהאר"ך בעניני הזכירה שעי' הציצית.

ומשמע דלכו"ע הזכירה היא ע"י ראית הציצית וכפטיה דקרא שע"י וראיתם - וזכרתם, ולכן זמן ציצית תלוי בראיה "משכיר" [ולא ביום]. וי"א שהוא ע"י התבוננות הלב, [בדי באר דק' מהתיב"ע ויהי למצותא דציצית ותחמון יתייה, דמשמע דהראיה היא על המצוה ולא על עצם הציציות] ועי' בפ"י הגר"א על אבות (ג,א) דג"פ ציצית שנא' בפר' רומז לג' הסתכלויות שאמר עקביא בן מהללאל. [וע"ע לק' בפ"י לשון ציצית].

הראב"ע בפר' כ' דמשום שהציצית היא זכירה להמנע מעבירה יש חיוב יותר להתעטף בציצית בשאר השעות מבשעת התפלה, כי בשעת התפלה לא יעשה עבירה. אך הטוש"ע (כד,א) כ' להיפך, דבשעת התפלה חיוב יותר. [ועי' העמק דבר בביאור ב' הזכירות האמורות בפר', שהן ב' דרכים בעבודתה].

לשון ציצית

בפסיקתא אי' לשון סימן לשון ציין. ורש"י פי' א' על שם הפתילים [ויסודו במנחות מב], ד"א ע"ש וראיתם אותו כמו מציץ מן החרכים. [וכי' בזהר]. והנה פי' לשון ראייה דקאי על מקיים המצוה שרואה את הציצית. אבל רבנו בחיי פי' [ע"ד המדרש] לשון ראייה שהקב"ה רואהו, שנזכר עי"ז בכסא הכבוד ונזהר מהעבירות. [ועי"ש שפי' לשון טלית שהוא לשון עלוי ורוממות, והוא רמז להקב"ה]. ויתכן דתליא בזה אם הראיה שמביאה לזכירה היא בראית העין או בראית הלב.

והמהר"ל (נר מצוה) ביאר דהוא ע"ש שזוכה לראות פני שכינה, וכ"כ ריא"ח באור תורה. [מקורו בירוש' ברכות פ"א ה"ב כל המקיים מצות ציצית כאילו מקבל פני שכינה. ועי' שב"י (ח"ג לא ד"ה וביחוד) דציצית כקידוש לבנה]. ובנתיב העבודה פט"ו וכן בח"א מנחות כ' המהר"ל דהוא מלשון ציץ השדה שיוצא מן הכח אל הפועל. [ועי' שפ"א בפר' לשון ויצץ ציץ המורה על זריעה].

וראיתם אותו

הסמ"ק מנה כמצוה בפנ"ע (כח) להסתכל בציצית דכתיב וראיתם אותו. [הובא בב"י כד]. וכן הרשב"ץ בזהר הרקיע אות כ' (עשה יח), וכ' דכ"ד רש"י (במנחות מד. ועי"ש ברבנו גרשום) והביא ראייה ממדרש תהלים [ילקוט' שוש"ע] "בעיני אני מקיים וראיתם אותו", ובנו הרשב"ש (תשו"ן כו) כ' דמשו"כ ראו להסתכל בציצית בשעת ק"ש. וכ"כ החרדים פ"י. אך דעת הריב"ש סי' תפו דאין למנוחה כמצוה כיון שנאמרה רק כטעם. וכ"ד הרמב"ם והסמ"ג שלא מנאוה כמצוה בפנ"ע. אכן כ' הריב"ש שם דמ"מ צריך להסתכל בציצית בשעת העטיפה כיון שהיא תכלית ראשון למצוה זו. ועי' בכור שור שפי' "והיה לכם לציצית" - להבטה.

ובקיום מצות הראיה יל"ע אם הוא דוקא ע"י שמסתכל בכל הד' ציציות, ולכא"ו תליא בפלוג' הסמ"ק והריב"ש, דאם היא מ"ע בפנ"ע הר"ז כעצם מצות ציצית שנאמרה בד' ציציות. אבל לריב"ש דהוא רק לקיום התכלית של הזכירה, שפיר מתקיים בב' ציציות שלפניו כמ"ש הב"י (כד,ה) בשם הראקנטי ששם הויה רמזו בב' ציציות. וכ"כ בשו"ע (ה) כשמסתכל בציצית מסתכל בשני ציציות שלפניו. וכ"כ במע"ר. אבל הכה"ח כ' בשם האר"י דמסתכל בכל הד'.

ולכא"ו אפי' בציצית אחת יש זכירה כמ"ש הטור (כד,א) שהזכירה ע"י חמשה קשרים כנגד ה' חומשי תורה. אמנם לפי"ז קיום הדין הוא דוקא בראית הקשרים. [וא"כ הליבשה על בגדיו שכ' השו"ע ח"א עיקר מצות ט"ק ללבושו על בגדיו כדי שתמיד יראה ויזכור המצוות. עיקרה שהקשרים יהיו בחוץ]. ועי' מהר"י ברונא (ק) שכ' דמכתיב "וראיתם אותו" ש"מ שא"צ לראות אלא ציצית אחד.

ע' מנחות מג סע"א דסומא חייב בציצית ומאי דכתיב וראיתם אותו "ישנה בראיה אצל אחרים". ומשמע לכא"ו דקיום דין ראייה אינו דוקא בציצית של עצמו, ולשי' דהוא קיום מ"ע מקיים גם כשרואה הציצית של חברו, ויל"ע.

במנחות מד. גבי מעשה באדם אחד שהיה זהיר במצות ציצית וכו' והצילתו מזנות. כ' השפ"א דאפשר שהזהירות היתה להסתכל בציצית ובזכות זה באו וטפחו על פניו, כיון שהיה זהיר לראותם ולנשקם.

מסובב במצות ציצית

אי' במנחות מג: חביבין ישראל שסבבן הקב"ה במצוות, תפילין וכו' וציצית בבגדיהן ומזוזה לפתחיהן ועליהן אמר דוד שבע ביום הללתיך וכו'. וביאר הנתיבות הקדש דאין הכוונה על קיום המצוות שהרי חשיב כל ד' ציציות אע"פ שבקיומה היא אחת, אלא הכוונה דעכ"פ גופו מסובב במצוות.

ונפסק בטוש"ע (ח,ח) ומחזיר שתי ציציות לפניו ושתי ציציות לאחוריו שיהא מסובב במצוות. ומשמע בפפסות דעיניו משום שמירה עפ"י הגמ' בסמוך במימרא דראב"י דריש מהפס' חונה מלאך ה' סביב ליראיו. ועי' בשאלתות כתר ראש שהגר"א הזהיר לקחת דוקא ב' ציציות בשעת ק"ש, משום שצריך ב' לאחוריו. [ויש להקפיד בזה גם כשמוציא הציציות של ט"ק, שיהיה הפסק יד ביניהן].

ועי' הגהמ"י פ"ג (כ) דהוא דין בק"ש. והגר"א סו"ס יז הביא על הרמ"א דהוא שיעור העטיפה בקטן. ומשמע דס"ל דענין מסובב במצוות הוא גדר במצות ציצית, וי"ל בזה עפ"י הרמב"ם בהל' מזוזה (ויג) דענין הסיבוב במצוות הוא להזכירו שלא יחטא, וכיון שהזכירה היא תכלית מצות ציצית [עי' לעיל] ממילא שיהא מסובב הוא תנאי בקיומה.

ועי' ערוה"ש (ח"י) דהוא מדאורייתא, "דעיקר מצות ציצית הוא שיהיו ב' לפניו וב' לאחוריו כדי שיהיה מסובב במצוות, ונראה דהוא לעיכובא משום דעל ארבע כנפות כסותך כתיב והכנפות הם שתיים לפניהם ושתיים לאחריהם." וכ"מ בדרכ"מ (י,י) שכ' לפטור בגד שכל הכנפות מלפניו, משום דאין כאן ב' לפניו וב' לאחוריו. הרי דהוא דין לעיכובא.

אחיזה והסתכלות בק"ש

כ' רבינו יונה בס' היראה (עג) וכשיגיע לוראיתם אותו יעיין בציציתו. וכך מסיק הב"י (כד,ב) ודלא כשי' הגאונים, עי"ש. והתשב"ץ (זוהר הרקיע) הביא ממדרש תהלים [ילקוט' שוש"ע] על קיום מצוות בידיים "שמאלית בה אני קושר תפילין ובה אני אוזח ציצית בזמן קר"ש לראותן בעיני".

וטעמא כ' הרשב"ש (תשו"ן כו) דמשום שיש מצוה לראות [עי' לעיל] ראו להסתכל בציצית בשעת קריאת וראיתם אותו כדי שיראה ויזכור ומזדוין בשעת המעשה". ועי' בשו"ת מהר"י ברונא (ק) שבכלל אחיזה בק"ש למנות הקשרים והחוטים ולחשב במנין תרי"ג.

והנה המרדכי וההג"מ הביאו מהירוש' לענין שיעור חינוך בקטן שיודע להתעטף, "לא סוף דבר להתעטף אלא להשליך שני כנפות לאחוריו ושני כנפות לפניו, ואוחז בציצית כשורה בשעת ק"ש". ומוכח דהאחיזה בק"ש אינה דין בק"ש אלא היא חלק ממצות ציצית, וכ"כ האג"מ (ח"א ג ד"ה אך) דהנך דראשונים ס"ל דהאחיזה בק"ש היא מדאורייתא. וקצת משמע כן מה דזמין דמ"ש תליא בציצית משיכיר בין תכלת ללבן. ועי' מנחות מג. דדרשי מוראיתם אותו, זכור מצות ק"ש התלויה בה. אכן הטור (כד,ד) לא הביאה כחובה, וכן בשו"ע (כד,ד) הלשון הוא מנהג יפה וחיוב מצוה, ומקורו בלי' הריב"ש. דס"ל דמ"ש וראיתם אותו הוא טעם ולא מצוה.

אם הבגד חלק מהמצוה

הקה"י (יבמות ד) כ' דהמצוה היא רק בחוטי הציצית, אבל לבישת הבגד אינו עשיית מצוה וכע"ז כ' הבית הלוי (ח"א א,ה) דעיקר לבישת הבגד הוא להנאתו. וכ"ד הדבר אברהם (ח"ב כהג, שהק' על רש"י ב"ק ט: שכ' הידור בטלית והידור בציצית, דהרי רק הציצית מצוה ותי' דההידור בטלית הוא כשיראין דס"ת. [ויתכן דלק' מהרמב"ם בהל' שבת (יטג, ט) שכ' דציצית מנוי הבגד וטכסיסיו. ומשמע דאינה חלק ממנו].

ועי' בחי' ר' ראובן סוכה (ד) שכ' בשם חמיו הברכ"ש שמצות ציצית היא בלבישה, אבל הוא נחלק ע"ז וכ' דאין המצוה בלבישה אלא הטלת החוטים היא המצוה ולבישת הבגד היא רק המחייב.

וכדעת הברכ"ש מוכח ביבמות (ד) דילפי' דעדל"ת מדחותו כלאיים בציצית, והק' בנחלת אליהו (לר"א דושניצר) מה ההיתר ללבוש הטלית מצד דחוה ל"ת והרי קיום המצוה הוא רק בציציות ולא בלבישת הטלית. והכריח מזה דודאי כיון דא"א לקיים מצות ציצית בלא לבישת הטלית, נחשב הכל מצוה אחת, עי"ש. וכ"כ במשמ"ח (עמ"ד) שהבגד עם הציצית נעשה לחפצא דמצוה.

ועי' ב"ח ריש הל' ציצית דברכת הציצית "הוא בכלל ברכת הנהנין כיון דאית בה נמי הנאה", ומוכח דס"ל דהבגד בכלל המצוה, שהרי הברכה עליו.

זהירות בציצית

איתא בשבת כג: הזהיר בציצית זוכה לטלית נאה. וכ' בס' האמונה והבטחון [המיוחס לרמב"ן] אחר שביאר שאין מתן שכר בעוה"ז, דמ"ש הזהיר בציצית [וכן הזהיר במזוזה] הוא רק כשיש לו אפשרות להפטר והוא מחזר אחריה. עי' טור סו' כד דנקט לשון זהיר כלפי הליבשה כל היום. ויתכן דס"ל דזהירות היינו להתחייב בה וכו'ל. אך במג"א משמע שפי' השו"ע על הזהיר בה דהוא לעשותה מהודרת. ועי' בית אלקים שער היסודות פכ"ז.

בשבת לב: כל הזהיר וכו' זוכה ומשמשי'ן לו אלפיים ושמונה מאות עבדים. כ' הנימוקי" (הל"ק יד: ומובא בב"י כד) וזה מפני שיכירו בזמן ההוא כמה גדולה מצוה זו וכי היא שהגינה עלינו בגולה ומביאה אתנו לחיי העוה"ב.

גליון זה מוקדש לע"נ

האי רעיא מהמנא לצאן עדת מרעיתו העיר הגדולה לד'
 "קרית ספר" בראשית תקומתה, סולם מוצב ארצה וראשו
 מוגיע השמימה, מורם מכל עם, סמל ומופת לשלמות אמיתית,
 שלם בתורה נגלה ונסתר, הלכות ואגדות, בחכמתו ומידותיו
 השכיל להבין ללבו של כל אחד ואחד, קיים כקטון כגדול תשמעון,
 הילך בין הטיפים למען השכין שלום, דמות לכל אחד ואחד
 בבחינת כזה ראה וקדש, העמיד וכוונן עיר על תילה באהבה,
 בנועם ובמסירות

הגאון הגדול רבי **שמחה** ב"ר יוסף **קסלר** זצ"ל
 מרא דאתרא קרית ספר

גלב"ע כ"ו סיון תשנ"ו

בתפארת בנים אבותם ע"י בנו ממושיך דרכו
 מורנו המרא דאתרא שליט"א

וכל משפחתו מאן מלכי רבנן תורתו עומדת לעד.

הונצח ע"י קהילת ביהכ"נ המרכזי המתפללים בקרבתו ושומעי לקחו ותורתו

תגובות

גליון מ"ה, בענין תורה לשמה

בהקשר למה שהובא בשער הציון על ת"ת שלא לשמה ולעולם יעסוק שלא לשמה וכו'. ראוי להוסיף מ"ש בלב אליהו (פר' דברים - "על מה אבדה הארץ") שהביא בשם גדולי עולם [והם הגר"ח בשם הגר"א ז"ל] שלעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אע"פ שלא לשמה, אבל בתנאי **שלומד ע"מ שיבוא ללשמה**, משא"כ בשכל כוונתו לעסוק להשאר לעולם בעסק שלא לשמה, לא טוב הוא, ולא בכונן זה נאמר לעולם יעסוק וכו'. עיי"ש בהרחבה.

בכבוד רב,

נתן ב"ר יצחק פלד

במה שכתבתי בגליון פר' במדבר לפרש גירסת רש"י שהיו הלויים אומרים "בבית המקדש" ע"פ הילקוט שבמ"ג שנה לפני שנבנה בית עולמים היו אומרים לפני הארון מזמור "הודו". הראני הר"ב קרלנשטיין שבהגה' חשק שלמה למסכת סופרים פי"ח כתב שהמזמורים לשיר של יום שבמשנה נראה זהו מתקנת דוד ושמואל. והר"ש שטראוס העירני דדוקא לפני הארון אמרו הודו, אבל שירת הלויים על יין הנסכים לפני המזבח, "ל שכבר אמרו בימי שמואל ודוד במשכן את מזמורים אלו, עכ"ד. וא"כ אדרבה, לכך הגיהו הרוקח ומהרי"ל לגרוס "במקדש", כי גם במשכן דאיקרי מקדש ולא "בית המקדש" כבר היו הלויים אומרים מזמורים אלו.

יצחק ליסיצין

לקביעת חברותא
9141217
 24 שעות ביממה

דרושים לחברותא

מקום הלימוד	זמן	נושא
ברכפלד (גמיש)	7:00-8:00	גמרא עיון
ברכפלד	6:45-7:45	גמרא מפעל הש"ס
גמיש	9:00-12:00	דף יומי
חניכי הישיבות אוה"ח 25	12:00-13:00	דף יומי
ברכפלד	9:00-1:00	משניות/עיוני
אזור הגבעה הדרומית	9:00-1:00	קידושין עיון
חניכי הישיבות נתי"מ 77	7:00-8:00	עיון
ברכפלד	7:00-8:00	עיון
חניכי הישיבות אוה"ח	9:00-1:00	איסור והיתר זבחים
שיח יצחק	9:00-1:00	אפשרות להצטרפות לכולל
ברכפלד או ק"ס	9:00-1:00	גמרא בקיאות
חניכי הישיבות אוה"ח	9:00-1:00	הלכות נדה
זכרון משה	4:00-7:00	גמרא
ברכפלד	4:00-7:00	דף יומי
חברון שד"ח	4:00-7:00	בקיאות
אזור זכרון משה	4:00-7:00	דף יומי
אוהל מנחם	4:00-7:00	נדה
חניכי הישיבות אוה"ח	2:30-3:45	בקיאות
בית תפילה	3:00-4:00	מ"ב ס' ל"ב ה' סת"ם
אזור היכל יצחק	4:00-7:00	ה' שבת
שיח יצחק	4:00-7:00	גמ'
אזור היכל יצחק	5:00-7:00	בק'
אזור ביה"כ המרכזי	8:30-10:00	גמרא - כעמ' ליום
אזור היכל יצחק	9:00-1:00	עמ' ליום
ר' עקיבא ברכפלד	8:30-10:00	דף יומי
אזור המרכזי	9:00-10:30	דף יומי
אזור קס"ח	10:00-11:00	עדיף אלו מציאות
אור יחזקאל	9:00-10:30	2 דף לחודש
בית יצחק	9:00-11:00	גמ'
פתוח	9:00-10:00	קנין ש"ס
ברכפלד	8:00-10:00	דף או עמוד יומי
מאור חיים	9:00-10:30	הלכה הספק
פתוח	9:00-11:00	סוכה
יהודה הנשיא	9:00-10:30	גמ'
נרות זכריה	9:00-10:30	גמ'

בוקר

אחר הצהריים

ערב

גליון זה יוצא בסיוע

"הפצת ספרי קודש בבתי ננסת ברחבי הארץ"

איציק - י. בלוי
 טל. 052-7662454

נושאי הפרשיות הקרובות

קרה - פדיון הבן
 חוקת - כתיבת הדושי תורה
 בלק - ק"ש שעל המטה

ד"ת להנ"ל [יתקבלו רק עד 700 מילים]
 אפשר להניח [בצירוף שם מלא וטל'] בתיבת עומקא דפרשה
 בפתח אוצה"ס בית יוסף רח' שדי חמד
 או לשלוח בדוא"ל הנ"ל.

אין המערכת אחראית להחזיר כתבים או דיסקים.

הערות והארות לחידו"ת שבגליון

ניתן לשלוח לדוא"ל: gal200@neto.bezeqint.net

או בתיבת "עומקא דפרשה".

המערכת מתיחסת לתגובות רק תחת שם מלא.
 (בפרסום התגובה אפשר להשתמש בר"ת).